

L-ASJA ĊENTRALI

L-Istrategġija tal-Asja Ċentrali tal-UE tal-2007 ġiet rieżaminata l-aħħar fl-2015. Hija għandha l-għan li tikseb stabilità u prosperità, filwaqt li tippromwovi s-soċjetajiet miftuħa, l-istat tad-dritt, id-demokratizzazzjoni, u l-kooperazzjoni dwar is-sigurtà tal-enerġija u d-diversifikazzjoni. Il-Parlament enfasizza l-importanza tad-drittijiet tal-bniedem, il-governanza tajba u l-iżvilupp soċjali. Il-livelli ta' żvilupp u demokratizzazzjoni fir-reġjun ivarjaw ħafna u l-UE tfassal l-approċċ tagħha skont dan. Sa nofs l-2019 hija mistennija proposta għal strategġija ġdida.

IL-BAŽI ĠURIDIKA

- It-Titolu V tat-Trattat dwar l-Unjoni Ewropea (TUE): "azzjoni esterna";
- L-Artikoli 206-207 (kummerċ) u l-Artikoli 216-219 (ftehimiet internazzjonali) tat-Trattat dwar il-Funzjonament tal-Unjoni Ewropea (TFUE);
- Il-Ftehimiet ta' Sħubija u Kooperazzjoni (FSK) li jkopru r-relazzjonijiet bilaterali, bl-eċċezzjoni tat-Turkmenistan, li għalih hemm fis-seħħ ftehim ta' kummerċ interim. Il-Ftehim Imsaħħaħ ġdid ta' Sħubija u Kooperazzjoni mal-Każakistan qed jiġi applikat proviżorjament sakemm jiġi rratifikat mill-Istati Membri kollha tal-UE. In-negozjati dwar il-Ftehim Imsaħħaħ ta' Sħubija u Kooperazzjoni mal-Kirgizistan u mal-Uzbekistan qegħdin jiftejjew.

IS-SITWAZZJONI FIR-REĠJUN

L-Asja Ċentrali mhijiex reġjun omoġenju f'termini ta' politika jew ekonomija. Il-Mongolja, b'mod partikolari, minkejja li huwa kklassifikat mill-Parlament bħala parti mir-reġjun, huwa pajjiż "periferiku" f'termini ta' storja, ġeografija u politika.

Il-Każakistan u l-Mongolja rreġistraw l-oġhla rati ta' tkabbir ekonomiku fl-imgħoddi u qed ifittxu rabtiet eqreb mal-UE.

Il-Mongolja u l-Kirgizistan jispikkaw politikament minħabba d-demokrazzi aktar avvanzati tagħhom. Madankollu, żviluppi reċenti fil-Kirgizistan huma pjuttost ambigwi u juru li l-iżvilupp demokratiku u s-sitwazzjoni tad-drittijiet tal-bniedem huma vulnerabbli. Ir-repubbliki l-oħrajn, b'mod partikolari t-Turkmenistan – wieħed mill-aktar stati awtoritarji fid-dinja – huma, fi gradi differenti, mifnija minn nuqqasijiet serji tad-drittijiet tal-bniedem, filwaqt li n-nuqqas ta' indipendenza tal-ġudikatura huwa kwistjoni ewlenija. Taħt il-President il-ġdid Uzbek, Shavkat Mirziyoyev, li ħa l-kariga fl-2016, bidliet interni, bħar-rilaxx ta' bosta prigionieri politiċi, jirriflettu xi żviluppi pożittivi. F'Marzu 2019, fil-

Każakistan, il-President Nazarbajev irriżenja wara 30 sena fil-poter. Wieñed għad irid jara jekk u kif dan se jbidel is-sitwazzjoni fil-Każakistan.

Sa dan l-aħħar, ir-relazzjonijiet bejn il-pajjiżi tal-Asja Ċentrali kienu generalment nżiena, minħabba tilwimiet dwar il-fruntieri u r-riżorsi. Madankollu, is-sitwazzjoni nbidlet b'mod rapidu wara l-bidla fit-tmexxija fl-Użbekistan fl-2016, u dan għaliex fetħet possibbiltajiet godda għall-kooperazzjoni reġjonali. F'Marzu 2018, u għall-ewwel darba mid-disgħinijiet, sar summit f'Astana dwar il-kooperazzjoni reġjonali bejn il-mexxejja tal-Asja Ċentrali. It-tieni summit huwa mistenni li jsir fl-2019 fl-Użbekistan. Kwistjoni komuni ta' tħassib hija r-riskju tal-espansjoni tal-movimenti estremisti Iżlamiċi u għellieda li qed jirritornaw mis-Sirja u mill-Iraq. Ir-reġjun qed ikompli wkoll jiġi affettwat ħażin mill-kunflitt li għaddej fl-Afganistan.

Il-pajjiżi kollha tal-Asja Ċentrali jwettqu politika barranija multidimensjonali, u jfittxu li jibbilanċjaw ir-rabtiet mar-Russja, maċ-Ċina, mal-UE u mal-Istati Uniti b'mod partikolari. Ir-relazzjonijiet mat-Turkija u mal-Iran huma importanti wkoll. In-newtralità permanenti tat-Turkmenistan għet rikonoxxuta saħansitra min-NU. Il-kummerċ tal-UE, l-aktar fis-settur tal-enerġija, huwa konsiderevoli mal-Każakistan u t-Turkmenistan, u qed jiżdied mal-Użbekistan, partikolarment wara l-adozzjoni tal-Protokoll tat-Tessuti UE-Użbekistan, li fir-rigward tiegħu l-Parlament ta l-approvazzjoni f'Diċembru 2016. L-UE laqgħet ukoll is-sħubija tal-Kirgizistan, it-Taġikistan u l-Każakistan mad-WTO.

Il-Każakistan huwa wieñed mill-membri fundaturi tal-Unjoni Doganali mar-Russja u l-Belarusja. F'Mejju 2014, dawn it-tliet pajjiżi stabbilixxew l-Unjoni Ekonomika Ewro-Asjatika, li magħha ngħaqdet ukoll l-Armenja u dañlet fis-seħħ fl-1 ta' Jannar 2015. Il-Kirgizistan ingħaqad f'Mejju 2015.

FTEHIMIET FIS-SEĦĦ U LI ATTWALMENT QED JIĠU NEGOZJATI

F'Diċembru 2015, l-UE ffirmat Ftehim Imsaħħaħ għdid ta' Sħubija u Kooperazzjoni mal-Każakistan u f'Diċembru 2017, il-Parlament Ewropew ta l-approvazzjoni tiegħu għalih. Il-Ftehim ilu jiġi applikat b'mod provviżorju minn Mejj 2016, sakemm jiġi ratifikat mill-parlamenti nazzjonali tal-UE. In-negozjati mal-Kirgizistan u l-Użbekistan dwar Ftehim Imsaħħaħ ta' Sħubija u Kooperazzjoni ġew imnedija f'Diċembru 2017 u Novembru 2018 rispettivament. Iż-żewġ pajjiżi kkonkludew FSK mal-UE li ilhom fis-seħħ mill-1999. It-Taġikistan, li l-FSK tiegħu ilu fis-seħħ mill-2010, esprima interess fil-ftuħ ta' negozjati dwar ftehim bilaterali għdid f'Novembru 2018. L-FSK tal-Mongolja mal-UE dañal fis-seħħ f'Novembru 2017. Ir-relazzjonijiet tal-UE mat-Turkmenistan huma rregolati mill-Ftehim Interim tal-2010 dwar il-kummerċ u kwistjonijiet relatati mal-kummerċ, hekk kif il-Parlament Ewropew għamel ir-ratifika tal-FSK iffirmit fl-1998 kontingenti fuq l-eżistenza ta' sistema li tivverifika l-progress fuq id-drittijiet tal-bniedem.

L-[Istrateġija għall-Asja Ċentrali tal-2007](#) tal-UE, li għet rieżaminata l-aħħar fl-2015, timmira li tikseb stabbiltà u prosperità, filwaqt li tippromwovi s-soċjetajiet miftuħa, l-istat tad-dritt, id-demokratizzazzjoni, u relazzjonijiet aktar kooperattivi dwar is-sigurtà tal-enerġija u d-diversifikazzjoni. Fuq talba tal-Kunsill fil-[konklużjonijiet](#) tiegħu ta' Ġunju 2017, fl-2019, għandha tiġi proposta mir-Rappreżentant Għoli u mill-Kummissjoni reviżjoni fil-fond tal-Istrateġija tal-UE għall-Asja Ċentrali, f'konformità mal-

Istrategija Globali tal-2016 tal-UE. Ir-Rappreżentant Speċjali tal-UE għall-Asja Ċentrali organizza konsultazzjonijiet mal-atturi lokali.

L-esportazzjonijiet taż-żejt u tal-gass mill-Każakistan u t-Turkmenistan jistgħu jkunu importanti għall-UE fil-futur. Kwistjoni sinifikanti għall-UE kienet l-irtirar tal-Forza Internazzjonali ta' Assistenza għas-Sigurtà (ISAF) mill-Afganistan, fl-aħħar tal-2014 — għalkemm għad hemm xi ftit eluf ta' truppi Amerikani u tan-NATO fil-pajjiż. Fl-2013 tnieda djalogu ta' livell-għoli dwar is-settur tas-sigurtà bejn l-UE u l-Asja Ċentrali. Hemm Delegazzjonijiet tal-UE fil-pajjiżi kollha fl-Asja Ċentrali, minbarra fit-Turkmenistan, fejn l-UE qed tippjana li tiftaħ Delegazzjoni kompluta fl-2019. Dan l-aħħar l-Unjoni fetħet Delegazzjoni fil-Mongolja.

L-Istati tal-Asja Ċentrali jirċievu finanzjament mill-[Istrument tal-Kooperazzjoni għall-Iżvilupp](#) (DCI): EUR 1 028 miljun għall-perjodu 2014-2020 (żieda fuq s-EUR 750 miljun għall-2007-2013), li jinkludu kemm l-assistenza bilaterali kif ukoll il-programmi reġjonali (EUR 360 miljun). L-assistenza tiffoka fuq l-edukazzjoni, is-sigurtà reġjonali, il-ġestjoni sostenibbli tar-riżorsi naturali u l-iżvilupp soċjoekonomiku. Il-Każakistan ma għadux eliġibbli għall-partijiet bilaterali tad-DCI minħabba li fl-2014 kiseb l-istatus ta' pajjiż bi dñul medju-għoli, iżda għad għandu aċċess għall-programmi reġjonali. X'aktarx li t-Turkmenistan jakkwista dan l-istatus fil-futur. L-[Istrument Ewropew għad-Demokrazija u għad-Drittijiet tal-Bniedem](#) (EIDHR) jopera fl-istati kollha flief fit-Turkmenistan, fejn l-organizzazzjonijiet tas-soċjetà ċivili huma f'it wisq, huma organizzati f'hażin wisq u kkontrollati b'mod strett wisq.

IR-RWOL TAL-PARLAMENT EWROPEW

A. Pożizzjonijiet adottati (riżoluzzjonijiet)

- F'[April 2016](#), il-Parlament appoġġja l-Istrategija tal-UE għall-Asja Ċentrali, iżda talab li din tkun aktar iffukata.
- Dwar il-Każakistan, il-Parlament ta l-approvazzjoni tiegħu għall-Ftehim Imsaħħaħ ta' Shubija u Kooperazzjoni fl-2017, u laqa' l-adeżjoni tal-pajjiż mad-WTO fl-2015. Huwa qal ukoll li se japplika l-prinċipju "aktar għal aktar" għar-riformi politiċi u soċjoekonomiċi. F'[Marzu 2019](#), il-Parlament esprima tħassib dwar is-sitwazzjoni tad-drittijiet tal-bniedem fil-Każakistan.
- Fl-2010, il-Parlament adotta riżoluzzjoni b'solidarjetà mal-Kirgizistan wara inkwiet vjolenti fir-reġjun tan-Nofsinhar tal-pajjiż. Fl-[2015](#), huwa esprima tħassib dwar ir-registri tal-NGOs imfassla mill-Kirgizistan u dwar l-abbozzi ta' liġijiet tiegħu ta' "propaganda" dwar l-LGBTI. F'[Jannar 2019](#), huwa f'hażin rakkomandazzjonijiet għan-negozjar ta' ftehim bilaterali għdid.
- Dwar it-Tagikistan, fl-2009, il-Parlament ta l-kunsens tiegħu għall-konklużjoni tal-Ftehim FSK iżda appella għal titjib fir-rigward tad-drittijiet tal-bniedem, il-korruzzjoni, is-saħħa u l-edukazzjoni. F'riżoluzzjoni tal-[2016](#), il-Parlament esprima tħassib dwar id-deterjorament tad-drittijiet tal-bniedem fit-Tagikistan, partikolarment fir-rigward tal-prigunieri minħabba t-twemmin.
- Il-Parlament, b'mod konsistenti, esprima tħassib dwar ir-rekord f'hażin tad-drittijiet tal-bniedem fit-Turkmenistan u, għaldaqstant, sa issa mblokka d-dñul fis-seħħ

tal-FSK. F'[Marzu 2019](#), il-PE stabbilixxa rakkomandazzjonijiet li għandhom jiġu indirizzati qabel ma jikkunsidra li jagħti l-kunsens tiegħu.

- Il-Parlament ta l-approvazzjoni tiegħu għall-Protokoll tat-Tessuti bejn l-UE u l-Uzbekistan f'Diċembru 2016 wara li l-pajjiż impenja ruħu b'mod effettiv, f'kooperazzjoni mill-qrib mal-ILO, li jeqred l-użu tat-tħaddim tat-tfal matul il-ħsad annwali tal-qoton. F'[Marzu 2019](#), huwa ħareġ rakkomandazzjonijiet għan-negozjar tal-Ftehim Imsaħħaħ ta' Sħubija u Kooperazzjoni.
- Id-dikjarazzjonijiet tal-Parlament dwar il-Mongolja kienu fil-biċċa l-kbira tagħhom relatati ma' kwistjonijiet ekonomiċi, iżda indirizzaw ukoll il-ħtiġijiet ta' żvilupp u umanitarji tal-pajjiż marbuta mal-kundizzjonijiet estremi tat-temp. Fl-[2017](#), il-Parlament ta l-kunsens tiegħu għall-FSK bejn l-UE u l-Mongolja.

B. Il-kooperazzjoni interparlamentari

Il-Kumitati Parlamentari ta' Kooperazzjoni mal-biċċa l-kbira tal-pajjiżi tal-Asja Ċentrali jiltaqgħu kull sena. Il-Membri tal-Parlament Ewropew jissorveljaw l-implimentazzjoni tal-ftehimiet u jiffokaw fuq kwistjonijiet tad-drittijiet tal-bniedem, il-vjolenza politika, il-kooperazzjoni ekonomika u tal-iżvilupp, u l-proċessi elettorali. Wara d-dħul fis-seħħ tal-FSK mal-Mongolja, il-Parlament qed jitlob l-istabbiliment ta' Kumitat Parlamentari ta' Kooperazzjoni, li jkun ifisser li t-Turkmenistan ikun l-uniku pajjiż mingħajr tali korp. Madankollu, xorta jsiru l-laqqgħat interparlamentari mat-Turkmenistan.

C. L-osservazzjoni tal-proċess elettorali u l-promozzjoni tad-demokrazija

Minħabba l-livelli differenti ta' żvilupp politiku u l-livelli estremament varjabbli tal-progress demokratiku fl-Asja Ċentrali, il-Parlament ma osservax l-elezzjonijiet fir-reġjun b'mod konsistenti.

- Fit-Taġikistan u fil-Kirgizistan, l-Uffiċċju għall-Istituzzjonijiet Demokratiċi u d-Drittijiet tal-Bniedem tal-Organizzazzjoni għas-Sigurtà u l-Kooperazzjoni fl-Ewropa (OSKE ODIHR), flimkien ma' delegazzjonijiet tal-Parlament Ewropew, osserva l-elezzjonijiet parlamentari fl-2015, u l-elezzjonijiet presidenzjali fil-Kirgizistan fl-2017. Huwa wasal għal konklużjonijiet negattivi dwar it-Taġikistan, iżda s-sejbiet dwar il-Kirgizistan kienu aktar inkoraġġanti.
- Il-Każakistan stieden lill-Parlament b'mod sporadiku biex josserva l-elezzjonijiet tiegħu. L-ODIHR tal-OSKE, b'mod konsistenti, sab nuqqasijiet sinifikanti.
- Delegazzjoni tal-Parlament Ewropew osservat l-elezzjonijiet presidenzjali ta' Ġunju-Lulju 2017 fil-Mongolja u nnotat li l-pajjiż qed jiżviluppa demokrazija soda.
- Il-Parlament qatt ma ġie mistieden josserva xi elezzjoni fl-Uzbekistan jew fit-Turkmenistan.

[Fernando Garcés de los Fayos / Michal Jiráček](#)
05/2019

